

การใช้สื่อสังคมออนไลน์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องของผู้ป่วยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี

Social Media Use and Related Factors of Patients in Sub-district
Health Promoting Hospitals, Wangmoung District, Saraburi Province

ประศักดิ์ สันติภาพ*

Prasak Santiparp,

พรรณวดี สารวานากูร**

Panwadee Saravanangkura

บทคัดย่อ

ปัจจุบันการใช้สื่อสังคมออนไลน์แพร่หลายไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว และเป็นที่นิยมไม่เว้นแม้แต่การส่งเสริมสุขภาพ วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ คือ เพื่อสำรวจและวิเคราะห์หาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงและ/หรือโรคเบาหวานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี มีผู้ป่วยเข้าร่วมการวิจัยนี้ 156 คน ระหว่าง 1 มกราคม – 31 มีนาคม 2561 โดยมีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ด้วยสถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ไค-สแควร์ และสมการถดถอย โลจิสติคที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ผลการวิจัย พบว่า มีผู้ป่วยเพียง 23 คน หรือร้อยละ 12.12 ใช้สื่อสังคมออนไลน์ ทุกคนใช้ไลน์ (Line) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้ป่วยที่นัยสำคัญ 0.05 คือ เพศ การมีงานทำ ระดับการศึกษา กลุ่มวัย รายได้ ความเพียงพอของรายได้ ความรู้เกี่ยวกับการดูแลตนเอง และพฤติกรรมการดูแลตนเอง ส่วนปัจจัยร่วมทำนายการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้ป่วยมีเพียงกลุ่มวัยและความเพียงพอของรายได้ซึ่งสามารถร่วมทำนายได้ร้อยละ 59.9 ข้อเสนอแนะ คือ ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงและ/หรือโรคเบาหวานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีสถานะเศรษฐกิจและสังคมไม่มั่นคง การใช้สื่อสังคมออนไลน์จึงน้อย ดังนั้นกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้ป่วยในชนบทยังไม่อาจละทิ้งกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพแบบเดิมที่พบปะกันด้วยบริบทในชนบท

คำสำคัญ: สื่อสังคมออนไลน์, ความดันโลหิตสูง, เบาหวาน, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

Abstract

Currently, the use of social media over the world is disruptive diffusion. This new media is popular for health promotion too. The purpose of this cross-sectional survey research was to find the influencing

* คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล Faculty of Public Health, Mahidol University โทร. 0909693106 email:

prasak.san@mahidol.ac.th

** โรงพยาบาลสุรินทร์

factors of social media use among hypertensive and/or diabetes mellitus patients in Sub-district Health Promoting Hospitals, Wangmoung District, Saraburi Province. Participants were included patients in rural area during January to March 2018, totally 156 persons. Participants were recruited through a multi-stage systematic random sampling. Data were collected through interview forms and analyzed by frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, Chi-square test, and binary logistic regression analysis. The level of statistical significance was set as 0.05. The findings were 23 (12.12%) of patients, who use social media, all of them use LINE. The factors significantly correlated with social media use ($p < 0.05$) were gender, occupation, education level, age group, income sufficiency of income, self-care knowledge and self-care behaviors. The predictive factors were age group and sufficiency of income, which R^2 was 0.59 The suggestion was the health promotion or health education for hypertensive and/or diabetes mellitus patients in rural area should be flexible not only social media use, but also conventional and face to face program.

Keywords: social media, hypertension, diabetes mellitus, sub-district health promoting hospital

บทนำ

วิวัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ การสื่อสารข้อมูลของมนุษย์มีการปรับเปลี่ยนเป็นสื่อที่เกี่ยวข้องกับอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น เช่น บริการ IRC (Internet Relay Chat) โปรแกรมพูดคุย (Chat programs) จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic mail หรือ Email) และเว็บบอร์ด (Web board) (ธัญวัฒน์ กาบคำ, 2553) รูปแบบการสื่อสารแบบดั้งเดิมเปลี่ยนสู่การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารในยุคดิจิทัล ก่อให้เกิดยุคแห่งการสื่อสารไร้พรมแดน ทำให้คนจำนวนมากทั่วโลกมีการดำเนินชีวิตทั้งในสังคมของโลกแห่งความเป็นจริงและสังคมแห่งโลกเสมือนจริง ผลจากความก้าวหน้าของระบบอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีการสื่อสารก่อให้เกิดนวัตกรรมทางสังคม คือ เครือข่ายสังคมใหม่ หรือ “สังคมออนไลน์” (Online Community) หรือ “สังคมเสมือน” (Virtual Community) หรือ “เครือข่ายสังคมออนไลน์” (Social Network) (ปณิชา นิตพรมงคล, 2554) โดยเครือข่ายสังคมออนไลน์ดังกล่าวเป็นพื้นที่สาธารณะที่สมาชิกทุกคน ซึ่งมีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ เช่น เพศสภาพ วัย เชื้อชาติ ศาสนา ระดับการศึกษา สาขาอาชีพในทุกกลุ่มสังคมย่อยจากทั่วโลกเป็นผู้สื่อสารหรือเขียนเล่าเนื้อหาเรื่องราว ประสบการณ์ บทความ รูปภาพ และวิดีโอ ที่สมาชิกเขียนและจัดทำขึ้นเองหรือพบเจอจากสื่ออื่น ๆ แล้วนำมาแบ่งปันให้กับผู้อื่นที่อยู่ในเครือข่ายของตนผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ (SEO, 2554)

ข้อมูลการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ปี พ.ศ. 2560 พบว่า มีการใช้อินเทอร์เน็ตทั่วโลกสามพันกว่าล้านคน ซึ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติสำรวจการใช้อินเทอร์เน็ตของคนไทยในปี 2560 พบว่า จำนวนประชากรอายุมากกว่า 6 ปี ประมาณ 63.1 ล้านคน มีผู้ใช้คอมพิวเตอร์ 19.4 ล้านคน (ร้อยละ 30.8) มีใช้อินเทอร์เน็ต 33.4 ล้านคน (ร้อยละ 52.9) และ มีผู้ใช้ โทรศัพท์มือถือ 55.6 ล้านคน (ร้อยละ 88.2) เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเขตการปกครอง พบว่า ในเขตเทศบาล มีผู้ใช้คอมพิวเตอร์ ร้อยละ 38.1 มีใช้อินเทอร์เน็ตร้อยละ 62.7 และผู้ใช้โทรศัพท์มือถือ ร้อยละ 90.8 ส่วนนอกเขตเทศบาล มีผู้ใช้คอมพิวเตอร์ร้อยละ 24.8 มีใช้อินเทอร์เน็ต ร้อยละ 45.0 และผู้ใช้โทรศัพท์มือถือ ร้อยละ 86.0 ส่วนกิจกรรมในการใช้อินเทอร์เน็ต 5 อันดับแรก พบว่า ส่วนใหญ่ใช้โซเชียลเน็ตเวิร์ค (เช่น เฟสบุ๊ก, ทวิตเตอร์, กูเกิลพลัส, โลง, อินสตาแกรม) ร้อยละ

94.0 รองลงมาคือ ใช้ดาวนโหลด รูปภาพ/หนัง/วิดีโอ/เพลง/ เกมส์ เล่นเกมส์ ดูหนัง ฟังเพลง วิทยุร้อยละ 87.9 ใช้ในการอัพโหลดข้อมูล รูปภาพ/ภาพถ่าย วีดีโอ เพลง ซอฟต์แวร์ เพื่อแบ่งปันบนเว็บไซต์ ร้อยละ 61.7 .ติดตามข่าวสาร/อ่านหรือดาวนโหลด หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ร้อยละ 44.4 และค้นหา ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและบริการ ร้อยละ 40.4 ตามลำดับ เมื่อพิจารณากิจกรรมในการใช้คอมพิวเตอร์ในแต่ละกลุ่มอายุพบว่า กลุ่มอายุ 6-14 ปี และกลุ่มอายุ 15-24 ปีส่วนใหญ่ใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนร้อยละ 52.1 และ ร้อยละ 45.8 ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มอายุ 25 ปีขึ้นไป ใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการทำงาน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไป บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ในชีวิตประจำวันของคนในสังคมมีมากขึ้นเรื่อยๆ

การสื่อสารข้อมูลข่าวสารต่างๆ เช่น ข้อมูลธุรกิจ ข้อมูลการศึกษา ข้อมูลสุขภาพ เป็นต้น มีแนวโน้มใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นสื่อกลางมากขึ้นเรื่อยๆ การส่งเสริมสุขภาพจึงมีการปรับเปลี่ยนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีแนวคิดในการนำกระบวนการส่งเสริมสุขภาพผ่านการสื่อสารออนไลน์รูปแบบต่าง ๆ จึงเกิดขึ้น (Social Media Fact Sheet, 2018) ปัจจุบันการส่งเสริมสุขภาพมีการนำเอาแนวคิดเครือข่ายสังคมออนไลน์มาประยุกต์ใช้ เช่น การสื่อสารองค์ความรู้สุขภาพ เนื้อหาสาระวิชาการ บทความ วีดีโอ รูปภาพและเสียง ส่งผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไปยังประชาชน เป็นการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ วิธีจัดการส่งเสริมสุขภาพ อันทำให้เกิดการเรียนรู้ในโลกออนไลน์ที่ไม่จำกัด สามารถแบ่งปันเนื้อหาองค์ความรู้ ข้อมูล ภาพ และเสียงผ่านเครื่องมือออนไลน์ต่าง ๆ เกิดเป็นสื่อสังคมระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการที่จะเรียนรู้ไปด้วยกัน หน่วยบริการสุขภาพหลายหน่วยใช้สื่อสังคมออนไลน์ในกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ เช่น Blog, Line, Messenger, Facebook เป็นต้น ตัวอย่างโครงการดังกล่าว เช่น โครงการร่วมมือร่วมใจอนามัยชุมชนในการเสริมสร้างพฤติกรรมที่ดี โครงการสุขภาพส่งเสริมสุขภาพและประชาสัมพันธ์ โครงการสนับสนุนอาสาสมัครสาธารณสุขใช้ LINE ในการปรึกษาโครงการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการปรึกษาปัญหาสุขภาพสำหรับประชาชนของกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น (วิเชียร ชูติมาสกุล, มัลลิกา ปทุมวัน. 2560) แต่ผู้ป่วยในชนบทมักไปรักษาที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในขณะที่ข้อมูลข่าวสารสุขภาพกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่มีแนวโน้มที่จะทำผ่านสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น ซึ่งผู้ป่วยในชนบทอาจไม่สามารถรับภาระการใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้ ดังนั้น การศึกษาการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง/เบาหวานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวจึงมีความน่าสนใจ

วัตถุประสงค์

เพื่อสำรวจการใช้สื่อสังคมออนไลน์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง และ/หรือโรคเบาหวานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจภาคตัดขวาง (Cross-sectional study) แบบผสมผสานวิธี (Mixed-method) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยประยุกต์มาจากการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา ศึกษาในประชากรผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง และ/หรือโรคเบาหวานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี จำนวน 7 แห่ง คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแสงพัน ป่าลานหินลาด ปากน้ำ ปีกสำโรง สวนมะเดื่อโป่งแก้ง และท่าฤทธิ์ รวม 1,112 คน (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระบุรี, 2560) ตัวอย่างในการศึกษานี้คือ ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง และ/หรือโรคเบาหวานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี ตั้งแต่ 1 มกราคม ถึง 31 มีนาคม พ.ศ. 2561 จำนวน 156 คน คำนวณขนาดตัวอย่างที่ยอมรับให้เกิดความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างได้ 5% ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ ดังนี้

$$n = \frac{Nz^2_{\alpha/2}pq}{d^2(N-1) + z^2_{\alpha/2}pq}$$

N = จำนวนประชากรผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง และ/หรือโรคเบาหวานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดสระบุรี รวม 1,112 คน

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

$Z_{0.05/2}$ = ค่าสถิติมาตรฐานภายใต้โค้งปกติ เมื่อ d เท่ากับ 0.05 มีค่าเท่ากับ 1.96

p = สัดส่วนของจำนวนประชากรที่มีการใช้อินเทอร์เน็ต เท่ากับ 0.88 (วิเชียร ชูติมาสกุล, มัลลิกา ปทุมวัน. 2560)

q = 1-p ซึ่งเท่ากับ 0.12

d = ระดับความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้ เท่ากับ 0.05

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{(1,112)(1.96)^2(0.88)(0.12)}{(0.05)^2(1,111) + (1.96)^2(0.88)(0.12)}$$

คำนวณขนาดตัวอย่างได้ 142 คน เพิ่มการเก็บข้อมูลหากข้อมูลไม่สมบูรณ์อีก 10% ได้ขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา 156 คน การสุ่มตัวอย่างสุ่มเลือกโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอย่างง่ายได้ 3 แห่ง คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแสงพัน ปีกสำโรง และปาลานหินลาด จากนั้นสุ่มจากบัญชีรายชื่ออย่างเป็นระบบโดยสุ่มเลือกหนึ่งชื่อแล้วเว้นไป 10 ชื่อ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความตรง (validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และทดสอบความเที่ยง (reliability) ในกลุ่มทดสอบจำนวน 30 คน ได้ค่าความสอดคล้องภายใน (Chronbach's alpha) = 0.74 ค่าความเที่ยงแบบครึ่งฉบับ (split half) = 0.71 โดยแบบสัมภาษณ์ความรู้เกี่ยวกับการดูแลตนเองสำหรับโรค ความดันโลหิตสูง/เบาหวาน มีจำนวน 20 ข้อ คะแนนเต็ม 20 คะแนน 3 ระดับ คือ 0 – 12 คะแนน มีความรู้ระดับต่ำ 13 – 16 คะแนนมีความรู้ระดับปานกลาง 17 – 20 คะแนนมีความรู้ระดับสูง แบบสัมภาษณ์ทัศนคติต่อการดูแลตนเองจำนวน 19 ข้อ ทัศนคติมี 5 ระดับมีคะแนนตั้งแต่ 19 – 95 คะแนน แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 19 – 43 คะแนน มีทัศนคติระดับต่ำ 44 – 69 คะแนนมีทัศนคติระดับปานกลาง 70 – 95 คะแนนมีทัศนคติระดับสูง แบบสัมภาษณ์พฤติกรรมการดูแลตนเองจำนวน 15 ข้อ ทัศนคติมี 5 ระดับมีคะแนนตั้งแต่ 0 – 60 คะแนน แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 0 – 20 คะแนน มีพฤติกรรมการดูแลตนเองระดับต่ำ 21 – 40 คะแนน มีพฤติกรรมการดูแลตนเองระดับปานกลาง 41 – 60 คะแนนมีพฤติกรรมการดูแลตนเองระดับสูง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ SPSS version 18 โดยข้อมูลเชิงบรรยายใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนสถิติเชิงอนุมานใช้สถิติ chi-square และ 95% CI Odds Ratio

ผลการวิจัย

ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง และ/หรือโรคเบาหวาน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดสระบุรี จำนวน 156 คนเข้าร่วมในการศึกษานี้ 81 คนหรือร้อยละ 51.9 เป็นหญิง ทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ มีสถานภาพสมรสคู่ร้อยละ 69.9 อายุเฉลี่ย 62.62 ปี การศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 70.5 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือไม่ได้เรียนหนังสือ มีอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 21.2 และเกษตรกร ร้อยละ 17.3 ไม่ได้ทำงาน ร้อยละ 47.4 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน คือ 5444.87 บาท ซึ่งร้อยละ 71.1 มีรายได้ไม่เพียงพอ มีผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ 23 คน หรือร้อยละ 12.12 ทุกคนใช้ LINE และ 10 คนหรือร้อยละ 43.5 ใช้ Facebook ร่วมด้วย คุณลักษณะของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง และ/หรือโรคเบาหวาน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดสระบุรีที่เข้าร่วมในการศึกษานี้แสดงได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคลของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอม่วงมัว่ง

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
หญิง	81	51.9
ชาย	75	48.1
ศาสนา		
พุทธ	156	100
อายุ		
น้อยกว่า 40 ปี	5	3.2
40 – 49 ปี	24	15.4
50 – 59 ปี	24	15.4
60 – 69 ปี	64	41.0
70 – 79 ปี	26	16.7
มากกว่า 79 ปี	13	8.3
ต่ำสุด – สูงสุด = 36 – 85 ปี ค่าเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 62.62 ± 11.67		
สถานภาพสมรส		
โสด	15	9.6
คู่	109	69.9
หย่า/แยก	10	6.4
หม้าย	22	14.1
อาชีพ		
ไม่ได้ทำงาน	74	47.4
รับจ้าง	33	21.2
เกษตรกร	27	17.3
ค้าขาย	12	7.7
ข้าราชการ/เกษียณ	10	6.4
การศึกษา		
ประถมศึกษา	109	69.9
มัธยมศึกษาตอนต้น	10	6.4
มัธยมศึกษาตอนปลาย	18	11.5
ปริญญาตรี	4	2.6
รายได้ต่อเดือน		
1,000 – 10,000 บาท	135	86.5

10,001 - 20,000 บาท	14	9.0
20,001 - 30,000 บาท	5	3.2
มากกว่า 30,000 บาท	2	1.3
ต่ำสุด – สูงสุด = 1,000 – 60,000 ค่าเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 5444.87 $\pm$ 8,641.78		

ความเพียงพอของรายได้

เพียงพอ	45	28.9
ไม่เพียงพอ	111	71.1

ลักษณะส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ได้แก่ เพศ การมีงานทำ กลุ่มวัย รายได้ และความเพียงพอของรายได้ แสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคลของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอวังม่วง กับการใช้สื่อสังคมออนไลน์

ลักษณะส่วนบุคคล	การใช้สื่อสังคมออนไลน์		95% CI Odd ratio	P-value
	ไม่ใช้	ใช้		
เพศ				
หญิง	78 (96.3)	3 (3.7)	0.11(0.03 – 0.37)	<0.001 ^F
ชาย*	55 (73.3)	20 (26.7)		
สถานภาพสมรส				
โสด/หย่า/แยก/หม้าย	44 (88.0)	6 (12.0)	1.40(0.52 – 3.80)	0.507
คู่สมรส*	89 (84.0)	17 (16.0)		
ระดับการศึกษา				
ตั้งแต่ ม.ปลายขึ้นไป	12 (37.5)	20 (62.5)	67.22(13.69 – 211.29)	0.087 ^F
ต่ำกว่า ม.ปลาย*	121 (97.6)	3 (2.4)		
อาชีพ				
ทำงาน	59 (63.6)	23 (36.4)	1.39(1.21 – 1.59)	<0.001 ^F
ไม่ได้ทำงาน*	74 (97.6)	0 (0)		
กลุ่มวัย				
ผู้สูงอายุ	121 (95.3)	6 (4.7)	0.04(0.01 – 0.11)	<0.001
วัยทำงาน*	12 (41.4)	17 (58.6)		
ความเพียงพอของรายได้				
เพียงพอ	28 (62.2)	17 (37.8)	10.63 (3.83-29.46)	<0.001
ไม่เพียงพอ*	105 (94.6)	6 (5.4)		

* กลุ่มอ้างอิง^F F.E. test

ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง และ/หรือโรคเบาหวาน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรีจำนวน 156 คนเข้าร่วมในการศึกษานี้ มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลตนเองโรคความดันโลหิต/เบาหวานส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 60.3 ทักษะการดูแลตนเองโรคความดันโลหิต/เบาหวานส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 98.1 พฤติกรรมการดูแลตนเองโรคความดันโลหิต/เบาหวานส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 96.8 แสดงได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความรู้/ทัศนคติ/พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอวังม่วง

ความรู้/ทัศนคติ/พฤติกรรม	จำนวน	ร้อยละ
ความรู้เกี่ยวกับการดูแลตนเองโรคความดันโลหิต/เบาหวาน		
ระดับต่ำ	94	60.3
ระดับปานกลาง	56	35.9
ระดับสูง	6	3.8
ต่ำสุด – สูงสุด = 0 – 19ค่าเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 9.21 ± 5.74		
ทัศนคติเกี่ยวกับการดูแลตนเองโรคความดันโลหิต/เบาหวาน		
ระดับต่ำ	3	1.9
ระดับปานกลาง	153	98.1
ต่ำสุด – สูงสุด = 44 – 67ค่าเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 54.15 ± 3.73		
พฤติกรรมการดูแลตนเองโรคความดันโลหิต/เบาหวาน		
ระดับปานกลาง	151	96.8
ระดับสูง	5	3.2
ต่ำสุด – สูงสุด = 23 – 47ค่าเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 31.33 ± 3.96		

ความรู้/ทัศนคติ/พฤติกรรมการดูแลตนเองที่มีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง และ/หรือโรคเบาหวาน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ได้แก่ ความรู้ และพฤติกรรม แสดงได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้/ทัศนคติ/พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอวังม่วง กับการใช้สื่อสังคมออนไลน์

ปัจจัย	การใช้สื่อสังคมออนไลน์		95% CI Odd ratio	P-value
	ไม่ใช้	ใช้		
ความรู้เกี่ยวกับการดูแลตนเองโรคความดันโลหิต/เบาหวาน				
ระดับปานกลางและสูง	48 (77.4)	14 (22.6)	2.76 (1.11 – 6.84)	0.023
ระดับต่ำ*	85 (90.4)	9 (9.6)		

ทัศนคติเกี่ยวกับการดูแลตนเองโรคความดันโลหิต/เบาหวาน

ระดับปานกลาง	130 (85.0)	23 (15.0)	-	0.618 ^F
ระดับต่ำ*	3 (100.0)	0 (0.0)		
พฤติกรรมกรรมการดูแลตนเองโรคความดันโลหิต/เบาหวาน				
ระดับสูง	0 (0.0)	5 (100.0)	-	<0.001 ^F
ระดับปานกลาง*	133 (88.1)	18 (11.9)		

* กลุ่มอ้างอิง^F F.E. test

เมื่อนำปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อสังคมออนไลน์มาเข้าสมการถดถอยหาค่า เพื่อทำนายการใช้สื่อสังคมออนไลน์ พบว่า ปัจจัยที่สามารถร่วมกันทำนายการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง และ/หรือโรคเบาหวาน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ได้แก่กลุ่มวัยและความพึงพอใจของรายได้ โดยร่วมกันทำนายได้ ร้อยละ 59.9 แสดงได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ปัจจัยทำนายการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง และ/หรือโรคเบาหวาน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอวังม่วง

ปัจจัยทำนาย	B	SE.	Exp(b)	95%CI		p-value
				Lower	Upper	
กลุ่มวัย (ผู้ใหญ่/ผู้สูงอายุ)	-3.47	0.811	0.019	0.004	0.092	<0.001
ความพอใจของรายได้	3.068	0.814	21.492	4.361	105.291	<0.001
ค่าคงที่	0.164	1.154	1.178			0.887
$R^2 = 0.599$						

อภิปรายผล

ปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์เป็นสื่อใหม่เป็นที่นิยมในทุกวงการไม่ว่าแม้แต่วงการสาธารณสุขการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงและ/หรือโรคเบาหวานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี พบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นหญิงและชายในจำนวนใกล้เคียงกัน ทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่มีสถานภาพคู่สมรส อายุเฉลี่ย 62.62 ปี การศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา หรือไม่ได้เรียนหนังสือ อาชีพส่วนใหญ่ คือ รับจ้าง เกษตรกร และไม่ได้ทำงานรายได้เฉลี่ยต่อเดือน คือ 5,444.87 บาท ซึ่งส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เพียงพอ มีผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์เพียงร้อยละ 12.12 และทั้งหมดนิยมใช้ไลน์ (LINE) ต่างกับการศึกษาของวิเชียร ชูติมาสกุล และ มัลลิกา ปทุมวัน (2554) ที่พบว่าการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเขตเมืองส่วนมากจะเป็นเพศหญิง มีอายุส่วนมากอยู่ระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 31.6 ส่วนระดับการศึกษาส่วนมากมีระดับการศึกษาที่ ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 71.9 และความถี่การใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ส่วนมากใช้งานทุกวัน ร้อยละ

90.3 และการศึกษาของ เอมิกา เหมมินทร์ (2556) ที่พบว่า มีผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเขตเมืองสูงถึงร้อยละ 71.75 และใช้เฟซบุ๊กมากที่สุดสูงถึง ร้อยละ 67.5 จะเห็นได้ว่าการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเขตเมืองและเขตชนบทมีความแตกต่างกัน การสื่อสาร การให้ข้อมูล หรือการส่งเสริมสุขภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์อาจเกิดความไม่เสมอภาคกันระหว่างเขตชนบท และเขตเมือง

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการดูแลตนเองโรคความดันโลหิต/เบาหวานส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ ทักษะติดต่อการดูแลตนเองโรคความดันโลหิต/เบาหวานส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง และพฤติกรรมการดูแลตนเองโรคความดันโลหิต/เบาหวานส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ลักษณะส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง และ/หรือโรคเบาหวาน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ได้แก่ เพศ การมีงานทำ กลุ่มวัย รายได้ และความเพียงพอของรายได้ และเมื่อพิจารณาถึงความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการดูแลตนเอง พบว่า ความรู้และพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง และ/หรือโรคเบาหวาน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยร่วมทำนาย พบว่า ปัจจัยที่สามารถร่วมกันทำนายการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง และ/หรือโรคเบาหวาน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรีที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ได้แก่ กลุ่มวัยและความเพียงพอของรายได้ โดยร่วมกันทำนายได้ ร้อยละ 59.9 สอดคล้องกับการศึกษาของเอมิกา เหมมินทร์ (2556) ที่พบว่า รายได้ อายุ เพศ มีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ส่วนสถานภาพสมรสในการศึกษานี้ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05 ในขณะที่การศึกษาของ เอมิกา เหมมินทร์ (2556) พบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง และ/หรือโรคเบาหวาน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี มีจำนวนไม่ถึงหนึ่งในสี่ ทั้งนี้เนื่องจากการใช้สื่อสังคมออนไลน์ต้องมีการค่าใช้จ่ายซึ่งประชาชนในชนบทไม่สามารถรับภาระนี้ได้ กลุ่มวัยก็มีส่วนในการใช้สื่อสังคมออนไลน์เนื่องจากผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง และ/หรือโรคเบาหวานจะเป็นมากขึ้นตามช่วงอายุ หรือกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งจะอยู่ในยุค baby boomer ซึ่งสนใจต่อการใช้เทคโนโลยี หรือนวัตกรรมน้อยกว่ากลุ่มคนในยุคอื่น ดังนั้นการพิจารณาใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสื่อสารข้อมูลสุขภาพ หรือการส่งเสริมสุขภาพยังมีอาจจะทั้งการสื่อสารเดิมๆ เช่น การจัดโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพแบบพบปะกัน การสื่อสารผ่านอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง และ/หรือโรคเบาหวาน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเป็นผู้ที่อยู่ในเขตชนบทและมีเศรษฐกิจฐานะที่ด้อย การใช้สื่อสังคมออนไลน์ต้องมีการค่าใช้จ่ายหากต้องการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นสื่อกลางในการติดตามข้อมูลข่าวสาร นโยบาย และกิจกรรมต่างๆ ของภาครัฐ รวมถึงร้องเรียนเรื่องต่างๆ รัฐบาลต้องมีการจ่ายเงินสมทบ (subsidy) สำหรับผู้ยากจนในชนบทเพื่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์

2. ภาครัฐ หน่วยงานต่างๆ มีช่องทางให้ประชาชนได้ติดตามข้อมูลข่าวสาร นโยบาย และกิจกรรมต่างๆ ของภาครัฐ รวมถึงร้องเรียนเรื่องต่างๆ ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ อันเป็นทางเลือกใหม่ให้กับประชาชน ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่าประชาชนที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นผู้ที่มีฐานะทางสังคมดีกว่าผู้ที่ไม่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ ดังนั้นการสื่อสารต้องทำทั้งสื่อสังคมออนไลน์ และสื่อเดิมๆเพื่อให้ครอบคลุมประชากรทุกกลุ่ม

การพิจารณาทางจริยธรรม

งานวิจัยนี้ผ่านการพิจารณาจริยธรรมงานวิจัย และอนุญาตการทำวิจัยจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมงานวิจัย คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยได้รับเอกสาร เลขที่ 2018-013

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยที่น่าเสนอนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และขอขอบคุณผู้อุปเคราะห์ ข้อมูลในงานวิจัยนี้

เอกสารอ้างอิง

- ธัญวัฒน์ กาบคำ (2553). สังคมออนไลน์ (Social Media) คืออะไร. สืบค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2561 จาก <http://krunum.wordpress.com/2010/06/02/social-network/>.
- ปณิชา นิตีพรมงคล (2554). พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิเชียร ชุตินาสกุล และมัลลิกา ปทุมวัน. (2560). การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อส่งเสริมสุขภาพประชาชนในชนบท: กรณีศึกษา ประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2561 จาก http://journal.rmutto.ac.th/template/design/file_article/article.252pdf.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). การสำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในครัวเรือน พ.ศ. 2560. สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2561 จาก http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/2560/FullReportICT_60.pdf.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระบุรี. (2560). ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดสระบุรี พ.ศ.2560. สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2561 จาก www.sro.moph.go.th/ewtadmin/ewt/saraburi_web/Download/file_upload/1/3.doc.
- เอมิกา เหมมินทร์. (2556). พฤติกรรมการใช้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผลที่ได้จากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Media) ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ (วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต), คณะสถิติประยุกต์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- SEO. (2554). Social Media Marketing (SSM). สืบค้นเมื่อ 11 มิถุนายน 2561 จาก <http://www.seo.co.th/smm.php>.
- Social Media Fact Sheet. (2018). สืบค้นเมื่อ 11 มิถุนายน 2561 จาก <http://www.pewinternet.org/fact-sheet/socialmedia/>.